Toplumumuzda ve Öğretmen Adayları Arasında Öğretmenlik Mesleğine Verilen Değer Üzerine Bir Araştırrn.a

Orhan KARAMUSTAFAOĞLU, Yard. Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitini Fakültesi

Haluk ÖZMEN, Yard. Doç. Dr,
Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi

Atıf/©- Karamustafaoğlu, O. & Özmen, H. (2004). Toplumumuzda ve öğretmen adayları arasında öğretmenlik mesleğine verilen değer üzerine bir araştırma. Değer/er *Eğitimi Dergisi, 2* (6), 35-49.

Özef- Bu *çalışmada, geçmişten günümü/.c* öğretmen *yetiştirme olanında yapılan çalışmalar, toplumumuzda öğretmenlik mesleğine verilen değer ekseninde özetlenmiş, eğitim fakültelerindeki yeniden yapılanma projesi çerçevesinde orta öğretim öğretmenlik programlarında öğrenim .gören öğretmen adaylarının lisans eğitimleri Öncesinde öğretmenlik mesleğini tercih ederkenki beklentileri ile mezuniyet öncesi düşüncelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır Betimleyici araştırma yöntemi kapsamında* öze/ durum *araştırması yaklaşımıyla yürütülen çalışmada bulgular, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim fakültesi OFMA Eğitimi Bölümünde öğrenim gören;* 28'/ *matematik, 20'si fizik, 2.4'ü kimya ve \8'ı biyoloji programından olmak üzere toplam 90 öğretmen adaylyla yürütülen yarı-yapılandırıimış mülakatlarla elde edilmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun, mesleğe ilişkin beklentilerinin istenilir seviyede karşılanmadığı, gelecek kaygısı taşıdığı ve öğretmenlik mesleğinin eskiye oranla saygın görülmediği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik sahip oldukları olumsuz değerlerin, eğitim fakültelerinden mezun olma aşamasında başarı, sevgi gibi olumlu içerikli değer kavramlarına dönüştüğü anlaşılmıştır.*

Anahtar Kelimeler- *Öğretmenlik Mesleğinin Değeri, Öğretmenlik Mesleğine Atfedilen Değer, Öğretmen Adaylarının Beklentileri, Öğretmen Eğitimi.*

tiyaçların çeşitlenmesi ve değişmesi, uzmanlık gerektiren alanların ortaya çıkması ile meslek sahibi olma, ilgili alana yönelik örgün bir eğitimden geçerek diploma almayı gerektirir olmuştur. Bu şekilde örgün bir eğitimden geçilerek elde edilen meslekler *profesyonel meslek* olarak adlandırılmaktadır. Diğer pek çok meslek için olduğu gibi, öğretmenlik mesleği için de örgün bir eğitimden geçme ve diploma sahibi olma zorunluluğu vardır. Bu nedenle günümüzde öğretmenlik, alanda uzmanlık, meslekî formasyon ve üniversite diploması gerektiren kendine özgü profesyonel bir meslek statüsü kazanmaya başlamıştır.

Öğretmenlik, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden itibaren Türk eğitim tarihinde önem verilen bir meslek olmuştur. Özellikle Osmanlılarda Fatih Sultan Mehmet döneminde mahalle mekteplerinde görev alacak öğretmenlerin sahip olması gereken bazı nitelikler belirlenmiş, bu öğretmen adayları için okul programlarına *Tartışma Kuralları ve Öğretim Yöntemi* admda bir ders ilâve edilmiştir. Bu, o dönem için çok ileri bir pedagojik görüştür (Akyüz, 2002: *35).* Medreselerde görev alacak öğretmenlerin (müderrisler) ise medresenin en üst düzeydeki kısmından mezun olması zorunluluğu vardı. Bu sayede hem eğitimin, hem de öğretmenlerin niteliğinin artırılması amaçlanmakta idi. Bu uygulamalar Osmanlının gerileme dönemlerine kadar devam etti ise de zaman içerisinde öğretmenlik mesleği yozlaştırılmış, devlet yöneticilerinin, zenginlerin ve müderrislerin çocuklarına doğdukları andan itibaren müderrislik unvanı verilmiştir[1] (Akyüz, 2002; Halaçoğlu, 1996). On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında diğer pek çok alandaki iyileştirmelerin yanı sıra, eğitim alanında da bazı yeni uygulamalar başlatılmıştır. Bunların en önemlilerinden birisi de bu donemde açılan rüştiyelere (bugünkü orta öğretim düzeyi) öğretmen yetiştirmek amacıyla 1848 yılında ilk erkek öğretmen okulu oian Darülmuallimin'in açılmasıdır. Öğretmen yetiştirme konusundaki gelişmeler 1870 yılında ilk kız öğretmen okulu olan Darülmuaîlimat'm açılması ile devam etmiştir.[2] Daha bu dönemlerde bile öğretmenlerin sadece öğretmenlik eğitimi a-

[1] *Beşik uleması* tabiriyle tahfif edilen bu durumun kökenleri üzerine bir analiz ve Osmanlı medreselerinin ilmî performansı hakkında bkz. **Unan,** 1994.

[2] Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirme üzmne ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz. **Akyüz,** 2002; Arslnnoğkı, *1998;* Binbaşıoğlu, *1995]* Coşkun, 2000; Eşme, **2001;** Ha! ıroğlu, *1996;* Koççr, 1992; Öztürk, "1998.

lan kişiler arasından atanması gerektiğine yönelik **tartışmalar** başlamış olmasına rağmen,[3] İhtiyaç gerekçe gösterilerek, günümüze kadar, değişik alanlarda eğitim gören kişiler öğretmen olarak atanmıştır. Özellikle 1992 yılında yapılan ve yaklaşık yarıya yakınını meslek dışından kişilerin **oluşturduğu** elli bin kişilik öğretmen araması bu uygulamanın en kalabalık örneğidir.

Öğretmen eğitimi konusundaki değişiklikler ve geliştirme çalışmaları Cumhuriyetin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Bu dönemde ülke nüfusunun % 80'ini oluşturan köylülerin eğitimi için yapılan çalışmalar ön plâna çıkmıştır. Köylerde büyümeyen, ancak köy okullarına gönderilen öğretmenlerin köy hayatına alışamamaları ve ortama uyum sağlayamamaları nedeniyle 1937 yılında denenmeye başlanan, 1940 yılında **yasallaşan** Köy *Enstitüsü Sistemi* geliştirilmiştir. Bu bağlamda, kırsal kesimden seçilen bireyler köylerdeki insanların yaşam tarzlarını tanıyan ve değerlerini anlayabilen birer öğretmen olarak yetiştirilmek üzere Köy Enstitülerinde uygulamaya dayalı bir eğitim almışlardır (Altunya, 2002; Binbaşıoğlu, 1995; Kaplan, 1999; Sönmez, 2003; Öztürk, 1998). Bu okullardan yetişenlerin toplum tarafından aydın insanlar olarak görülmesi ve toplumda söz sahibi olmaları, bu dönemde öğretmenliğin oldukça saygın bir meslek hâline **gelmesine** sebep olmuştur. Oğuz, konuyla ilgili bir çalışmasında, öğretmene gösterilen saygıyı *"Bir öğretmen kahvenin önünden geçerken oturanların hep birlikte ayağa kalktıklarım bizim yaştmızdaki herkes hatırlar."* şeklinde vurgulamaktadır (Oğuz, 1999: 12). Bu dönemde yetişen öğretmenlerin aldıkları eğitimin niteliğinin yüksek olması ve çok yönlü uygulamalı bir eğitimden geçirilmeleri, gittikleri köylerde hemen hemen her alanda söz söyleyebilecek niteliğe ulaşmalarına olanak tanımış ve öğretmenlik mesleğine verilen değerin artmasına önemli bir katkı **sağlamıştır.** Sayıları oldukça azalmış olsa da, o dönemde yetişen ve bugün yetmişli yaşların üstünde olan çevremizdeki öğretmenlerin çeşitli ortamlarda dile getirdikleri anılarından, öğretmenlere verilen değer ve sahip oldukları saygınlık rahatlıkla anlaşılmaktadır.[4] Köy Enstitülerinin çeşitli politik

---

[3] Bu tartışmalar için bkz. Kavcar, 1999; Kete, 1999; Özalp, 2000; URt, 2004.

4 Öğretmene verilen değeri örnekleyen bu türden anılar için bkz. Baltacıoğlu, 1998; İz, 2000; Sarıhan, 2002; Turan, 1998.

gerekçelerle 1953 yılında kapatılarak ilköğretmen okullarıyla birleştiritmesiyle bile bu eğitim anlayışı, ilköğretmen okullarının öğretmen yetiştirme görevini yürüttüğü 1970'li yıllara kadar sürdürülmüştür. Bu dönemden sonra her ne kadar öğretmen yetiştiren kurumların tiniversitelere bağlanması ve eğitim sürelerinin dört yıla çıkarılması kararlaştırıldı ise de özellikle yürütülen eğitim politikalarında yapılan yanlışlıklar (Aslanğîl, 2000; Kaplan, 1999; Kavcar, 1999), kısa süreli kurslarla öğretmen yetiştirme girişimleri ve öğretmenlerin maddî kazanç larımn diğer meslek gruplarında çalışanlara oranla çok gerilerde kalması (Güven, 2003; Öztürk, 1998), bu mesleğe ilginin oldukça azalmasına sebep olmuştur. Öğretmenlik mesleğine yönelik ilginin tekrar istenilen seviyeye gelebilmesi, öğretmen eğitimi alanında dünyada uygulanan standartlara ulaşılabilmesi ve öğretmenliğin yeniden tercih e - dilen bir meslek olmasının sağlanması amacıyla, 199 7 yılından itibaren eğitim fakültelerinde yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır (YÜK, 1998a). Bu kapsamda orta öğretim programları için öngörülen beş yıllık sürecin ilk üç buçuk yıla denk gelen yedi yarıyıîlık eğitim Öğretim dönemi fen edebiyat fakültelerinde, son bir buçuk yıla denk gelen üç yarıyıîlık eğitim öğretim dönemi ise eğitim fakültelerinde tamamlanarak tezsiz yüksek lisans düzeyinde mezunların verilmesi kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte meslekî derslerin kapsamının genişle turnesi ve ilköğretime yönelik yeni bölümlerin açılması gibi faaliyetler de gerçekleştirilmiştir. Önceki uygulamada Öğretmen olabilmek için toplam yirmi bir krediliK pedagojik formasyon dersleri yeterli olduğu hâlde, yeniden yapılanma ile bu derslerin uygulama boyutları ve *Konu Alam Ders Kitabı İncelemesi* gibi yeni içerikli bazı derslerle birlikte pedagojik formasyon dersleri otuz altı krediye yükseltilmiştir (YOK, 1998b; Şişman, 2001). Ayrıca, öğretmen adaylarının okullarda daha fazla zaman geçirmesini sağlamak amacıyla *Okul Deneyimi I* ve *Okul Deneyimi 11* dersleri programlara yerleştirilmiş, *Öğretmenlik Uygulaması* dersi ise bir döneme yayılmıştır.

Özellikle ülkemizin ekonomik koşullarının ağırlığı ve öğretmenliğin *iş garantili* bir meslek olarak görülmesi, son yıllarda öğretmenlik programlarına olan ilginin artmasına sebep olmuştur. Örneğin, MEB'in verilerine göre, 2001 yılında ÖSS'ye başvuran 1.419.127 öğ-

renciden % 48'inin (682.862) öğretmenlik programlarını tercih ettiği görülmektedir (URL, 2003). Öğretmenlik programlarını tercih edenlerin yalnızca % 3'ü (21.309] yerleşmeye hak kazanırken, bunlardan % 57'sinin öğretmenlik programlarını«ilkbeş tercihleri arasında yaptıkları belirlenmiştir. ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitesi eğitini fakültelerinin fizik, kimya, matematik, bilgisayar ve Öğretim teknolojileri öğretmenliği gibi programlarının taban puanlarının, birçok mühendislik ve tıp programlarının taban puanlarını geride bıraktığı görülmüştür. Ayrıca, MEB, öğretmenliğe olan ilgiyi arttırmak için, ÖSS'de Öğretmenlik programlarını ilk beş tercihi arasında yaparak yerleşmeye hak kazananlara burs desteği vermektedir. Bu kapsamda hâlen on dokuz bine yakın Öğretmen adayı burs almaktadır (URL, 2003). Ancak ülkemizin son yıllardaki kötü ekonomik şartları göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin eğitim fakültelerini tercih etmelerinin, öğretmenliği maddî getirişi az da olsa iş *garantili* bir meslek olarak görmelerinden kaynaklandığı bilinen bir gerçektir. Bu çalışmada, 1998-1999 eğitim öğretim yılı itibariyle yürürlüğe giren, eğitim fakültelerinin yeniden yapılanma projesi çerçevesinde 3.5 + 1.5 yıl eğilim almış ve 2002-2003 yılı itibarıyla mezuniyet durumuna gelmiş orta Öğretim öğretmen adaylarının lisans eğitimleri öncesinde öğretmenliği tercih ederken beklentileri ile lisans eğitiminin sonuna yaklaştıkları dönemdeki düşüncelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, ortaöğretim öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin görüşlerinin, beklentileriyle karşılaştırılmasına ilişkin bir durum saptama çalışması niteliğindedir. Bu nedenle gerçekleştirilen çalışmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlgili yöntem kapsamında belirli bir grup ile bu grubun tartışılan bir konu hakkındaki fikirlerinin üzerine odaklanılması sebebiyle özel durum araştırması yürütülmüştür (Hitchcock & Hughes, 1995). Bu çerçevede araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır.

Evren ve Örnekletti

Araştırmanın evrenini 2002-2003 eğitim öğretim dönemi Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları **Eğitimi** Bölümü bütünleştirilmiş beş yıllık tezsiz yüksek lisans programında öğrenim gören toplam 318 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu bölümün onuncu yarıyılında öğrenim gören bütünleştirilmiş beş yıllık tezsiz yüksek lisans matematik programından 28, fizik programından 20, kimya programından 24 ve biyoloji programından 18 olmak üzere toplam 90 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklemdeki onuncu yarıyıl öğretmen adayları, fakülte Öğrenci numaralarının, matematik ve fizik gruplarında çift, kimya ve **biyoloji** gruplarında tek sayı olmasına dikkat edilerek rastgele seçilmiştir. Orneklernin evreni temsil etme oram yaklaşık % 28 olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada elde edilen veriler yan yapılandırılmış mülâkat tekniğiyle toplanmıştır. Mülakatlar, toplam doksan öğretmen adayıyla 2002-2003 öğretim dönemi bahar yarıyılı süresince yürütülmüştür. Gerçekleştirilen **mülakatlarda,** öğretmen adaylarının lisans eğitimine **başlamadan** Önce öğretmenlik programını tercih ederken mesleğe yönelik beklentileri ile lisans **mezuniyeti** öncesindeki görüşlerinin **alınması** amaçlanmıştır.

İşlem

Çalışmanın amacına yönelik olarak, örneklemdeki öğretmen adaylarının her biriyle on beş-yirmi dakikalık zaman dilimi içerisinde, teyp kaydıyla gerçekleştirilen mülakatlarda adaylardan *"Yüksek öğretimdeki eğitiminize başlarken mesleğe ilişkin beklentileriniz nelerdi?", "Yerleştiğiniz program kaçıncı tercihinizdi?", "Şu anda mesleğe bakış açınız nasıl?"* ve ***"Beklentileriniz ne ölçüde gerçekleşti?"gibi*** sorulara ayrıntılı bir şekilde cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada, mülakatlara katılan öğretmen **a**daylarının belirttikleri ifadelerin, samimî görüşleri olduğu varsayılmış, orneklem grubu yalnız KTU Fatih Eğitim Fakültesinde öğrenim gören matematik, fizik, kimya ve biyoloji **öğretmen** adaylarından **oluştuğu**

için araştırma sonuçlarının özel bir durumu yansıtması ve bundan dolayı sonuçların genelienebilirliğinin olmaması sınırlılık oiarak belirlenmiştir. Araştırma verilerinin analizi, örneklemdeki öğretmen adaylarının ortaklaşa en çok vurgu yaptıkları hususlar ve tek bir aday tarafından ifade edilmiş olsa bile ilginç bulunan görüşler dikkate alınarak yapılmıştır. Bununla birlikte, her bölüm öğrencileri tarafından sıklıkla belirtilen ifadeler, oluşturulan bir belirtke tablosu ile sunulmuştur.

Bulgular

Bu araştırmada öncelikle Öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen mülâ katlardan elde edilen veriler, adayların ortak olarak belirttikleri görüşler çerçevesinde yüzdeleri hesaplanarak sunulmuştur.

Ürneklem kapsamındaki öğretmen adaylarının % 82,2 gibi büyük bir çoğunluğu, eğitim aldıkları öğretmenlik programlarını dokuzuncu ilâ on beşinci sırada tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu adayların **tamamına** yakınının öncelikli tercihlerinin sırasıyla eczacılık, tıp ve elektrik-elektronik mühendisliği olduğu tespit edilmiştir. Belirtilen programların tercih edilme gerekçesine adaylar, bu meslek gruplarının iş garantisinin bulunduğu yönünde açıklama getirmişlerdir. Bununla birlikle, adayların yaklaşık % 11 'i de yerleştikleri programın ilk beş tercihi arasında olduğunu İfade etmişlerdir. Bu adaylar, öğretmenlik mesleğini tercih etme sebepleri arasında anne babalarının öğretmen olmalarını, yüksek lisans derecesi ile mezun olacaklarını ve İş bulma kaygısı yaşamayacaklarını vurgulamışlardır. Örneklemdeki öğretmen adayları, Öğrenciliklerinin ilk yedi yarıyılını fen-edebiyat fakültesinde geçirdikleri için kendilerinin öğretmen olarak yetiştirildiği hissine hiç kapılmadıklarını, bu nedenle de yerleştikleri programdan pek de memnun kalmadıklarını, ancak daha sonra üç yanyıllık eğitim fakültesindeki {fizik, kimya, biyoloji ve matematik öğretmenliği programları) öğrenimlerinin bu fikirlerinin oldukça olumlu yönde değişmesine sebep olduğunu belirtmişlerdir. **Bu** fikir değişikliğinin sebebi olarak ise eğitim fakültesindeki öğretim elemanlarının mesleğe yönelik motive edici ve ılımlı yaklaşımlarını, yürütülen derslerin kuramsal bilgiden çok tartışmalarla irdelenmesini, uygulama derslerinde gerçekleştirilen etkinliklerin bizzat kendileri tarafından su-

nulmasını ve *Okul Deneyimi* ile *Öğretmenlik Uygulaması* derslerinde okullarda çalışma imkânı bulmalarını göstermişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları öğretmen-öğrenci ilişkileri bakımından eğitim fakültesinin fen-edebiyat fakültesine göre çok farklı olduğunu, eğitim fakültesinde çok daha sıcak ve ılımlı bir ortam olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmada görüşlerine başvurulan adayların hemen hemen tümü, *öğretmeyi en iyi şekilde öğrenme* ve *öğretebilmenin tadını alma* olarak belirttikleri beklentilerinin eğitim fakültesinde uygulamalı derslerin sonrasında biraz olsun karşılandığını ifade etmişlerdir. Buna karşın adaylar, kendi öğrenim süreçleri içerisinde uygulamaya koyulan Kamu Personeli Seçme Sınavından (KPSS) ve branşlarından, çok az sayıda öğretmen alınmasından dolayı iş beklentilerinin azaldığını, bunun da motivasyonlarını olumsuz bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir.

Yukarıdaki mülakat bulgularına ek olarak bir matematik öğretmen adayının *"...matematiği çok seviyorum. Öğretmenlik ise çok yüce bir meslek; ancak aile ve çevre baskısı yüzünden ilk tercihlerim bilgisayar ve elektrik mühendisliği bölümleri olmuştu. Sınav sonrası bu bölüme girdiğimi öğrenince herhalde benden başkası pek sevinmedi. Ancak şu anda ben de onların fikirlerine katılmıyor değilim...(17 Mart 2003)",* bir fizik öğretmen adayının- *"...bu programı kazandığımda çevremdeki birçok kişi 'Sen daha iyi yerlere girebilirsin, bu mesleğe adım atarsan hayat boyu bîr yerlere gelemezsin.' demesi, hele ailemin bana 'Bir de öğretmen bayanla evlenir geçinip gidersiniz oğlum.', demesi çok gücüme gitmiş ve üniversiteyi kazandığıma sevinememişiim. Mesleğime yönelik beklentilerim bile oluşmamıştı. Fakat, özellikle eğitimin son zamanlarında okullara gidip fakültede kazandığım becerileri öğrencilere yansıtma ve onları hayata eğitimli, başarılı birer kişi olarak hazırlama şansım olduğunu görünce mesleğime olan sevgim on kat daha arttı.. .(14 Mayıs 2003)",* bir kimya öğretmen adayının "... *bölümümü isteyerek tercih ettim, ailem de öğretmen olduğu için meslek eğitimi hakkında oldukça bilgini vardı. Ancak ben üniversitede daha çok araştırma, sosyal etkinlik ve tartışma ortamlarının oluşacağını bekliyordum. Bu beklentilerim istediğim seviyede gerçekleşti dersem, yanlış olur. ... derslerin ve ödevlerin yoğunluğu bölümüme karşı soğumama neden oldu. Buna karşın, okullardaki uygulama çalışmalarımda, öğrencilerin bana 'Öğretmenim' ve diğer kişilerin ... 'Hoca hanım'demeleri beni heyecanlandırıyor, meslek yaşamına bir un önce girmek istiyorum. Her ne kadar kimya öğretmenliğini seç-*

tiğime pişmanım diyebilsem de Öğretmen olduğum için asla pişman değilim. (11 Nisan 2003)" ve bir biyoloji öğretmen adayının *"...İdealim olan bölümü kazandım, ... Tabiî ki her şey üniversite öncesi beklentilerim gibi değil öncelikle mezun olduğumda mesleğe aianamama korkumu dile getirmeden edemeyeceğim, ... Bir televizyon -programında bir hükümet yetkilisinin 'Biz iş bulma kurumu değiliz, ihtiyacımız kadar öğretmen alırız.' şeklindeki ifadeleri umutlarımı ve mesleğe bakış açımı negatif yönde etkilemiştir. Gerçi söylemleri mantıklı da olsa benim amacım kazandığım bilgileri en kısa sürede formal bir eğitim kurumunda aktarmaya çalışmak... (27 Mart 2003)"* şeklindeki görüşleri dikkat çekicidir.

Her bir farklı programdaki öğretmen adaylarının görüşmelerde kendilerine yöneltilen sorulara % 50 ve üstü bir oranda ortak verdikleri cevaplar bir belirtke tablosu düzeninde Tablo 1 'de sunulmuştur.

Tablo 1
Öğretmen Adaylarının Mülakatlarda Yüksek Oranda Ortak Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	**Öğretmenlik Programları**			
	M	*F*	*K*	*B*
Mesleğe ilişkin beklentilerim büyük ölçüde karşılandı.				
Eğitimini aldığım bölüm ÖSS'de onuncu tercin **ve sonrasıdır.**		S	S	S
Mesleğe yönelik iyi düzeyde **yetiştirildiğimi** düşünüyorum.		,/	*f*	
Mesleğin eskiden olduğu kadar saygın olduğunu düşünmüyorum.	*S*	*	*	*
Mesleğim bana iyi bir gelecek hazırlıyor.				

M: Matematik, F: Fizik, *K:* Kimya, B: Biyoloji

Tablo l'den de anlaşılacağı gibi, örneklemdeki öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu, mesleğe ilişkin beklentilerine karşılık bulamadıklarını, mesleklerinin saygın görülmediğini ve gelecek kaygısı taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Değerlendirme

Toplumu oluşturan en küçük kurum olan ailenin sahip oiduğu değerler aynı zamanda toplumun değerlerini de yansıtır. Aynı şekilde aileyi oluşturan bireylerin sahip olduğu değerler filenin, dolayısıyla da toplumun değerlerini şekillendirir. Bireyin aldığı eğitim sonucunda kazandığı değerler yaşamının her alanında olduğu gibi meslekî hayatında da mesleğine olan yaklaşımını etkiler. Bu yansımaların sonucunda ise toplumun bu mesleğe karşı görüşleri ortaya çıkar.

Tüm toplumlarda olduğu gibi toplumumuzda da geçmişten günümüze kadar öğretmenlik mesleği önemli bir değer olarak benimsenmiştir. Bu mesleğin gelecekte de toplum içerisindeki değerini sürdürebilmesinin ancak nitelikli öğretmenlerin topluma kazandırılması ile mümkün olabileceğine inanılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında mülakat bulgularını tekrar gözden geçirdiğimizde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini "yüce. bir meslek", "idealim olan bir meslek", "başarılı birey yetiştiren bir meslek", **"belirli** bir statüye sahip meslek" şeklinde *yüce, ideal, basan* gibi değer içerikli kavramlarla tanımladıkları görülmektedir. Toplumumuzda da öğretmenlik mesleğinin genellikle bu tip değer içerikli kavramlarla birlikte anımsandığı ve dile getirildiği bilinmektedir (Üzyar, 2001). Buna karşın, bazı ailelerin öğretmenlik mesleğini diğer mesleklere oranla daha düşük seviyede gördüklerini ifade eden söz, tavır ve imalarının; çocuklarına yönelttikleri *"İleride pişman olabilirsin", "Hayal boyu bir yerlere gelemezsin."* şeklindeki ifadelerinin, öğretmen adaylarının ilgili bölümlere girmeden önceki öğretmenlik mesleğine yönelik değer atıflarını negatif etkilediği anlaşılmaktadır. Ancak, özellikle öğretmen adaylarının öğrenimlerinin son üç yarıyılını geçirdikleri eğitim fakültelerinde sahip oldukları olumsuz değerlerin pozitif yönde değiştiği görülmektedir. Buna örnek olarak, bulgular kısmında da değinildiği gibi **bir** Öğretmen adayının, çevresindeki bireylerin *"Daha iyi yerlere girebilirsin.", "Bu mesleğe adım atarsan hayal boyu bir yerlere gelemezsin."* tarzındaki ifadeleri nedeniyle yaşadığı olumsuzlukların ardından fakültede kazandığı becerileri öğrencilere yansıtma ve onları hayata eğitimli, başarılı birer kişi olarak hazırlama şansını görünce mesleğine olan sevgisinin artması ile ilgili ifadelerini verebiliriz. Bu öğrenci örneğinden görülebileceği üzere

meslekle ilgili olumsuz değerler *başarı, bilgi ve beceri kazandırma* ve *sevgi* gibi olumlu değer kavramlarına dönüşebilmektedir.

Tablo **î'de** sunulan ortak mülakat verileri irdelendiğinde, örneklerndeki öğretmen adaylarının tamamına yakınının mesleğe yönelik beklentilerinin istenilir seviyede karşılanmadığı ve geleceğe ilişkin **kaygı** taşıdıkları anlaşılmıştır. Bu durumun Özellikle adayların Öğrenim gördükleri **programlarda,** alan bilgilerinin alan eğitimi bilgilerine oranla daha **yoğunluk** la verilmesinden ve öğretmenlik sıfatını almaya hak kazanan bu adayların mezuniyet sonrası kendi alanlarında pek fazla öğretmen açığı bulunmamasından kaynaklandığı mülakat bulgularından anlaşılmaktadır.

Adayların ÖSS tercihlerinde öğrenim gördükleri programlara ilk on tercihleri arasında yer vermemeleri oldukça **düşündürücüdür.** Çünkü, gelecekteki eğitim kadrolarında bulunacak bu öğretmen adaylarının mesleklerini isteyerek seçmedikleri görülmektedir. Buna, **Öğretmen** adaylarının aileleri ile çevrelerinin mesleğe yönelik olumsuz görüş bildirmelerinin neden olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, fizik ve kimya grubu öğretmen adaylarının alanlarında iyi seviyede **yetiştirildiklerini** düşünmeleri, hem programlarında aldıkları eğitim **öğretim** faaliyetlerinin yeterli seviyede yürütüldüğünü düşündürürken hem de mesleğe **yatkınlaştıklarınm** bir delili olarak kabul edilebilir. Buna karşın, matematik ve biyoloji grubu öğretmen adaylarının alanlarında istenilir seviyede yetiştirilmediklerini belirtmelerinin, bu programlarda alan eğitimine yönelik uygulamaların yeterli düzeyde gerçekleştirilememesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Belirtilen bulgular doğrultusunda, ülkemizdeki öğretmen yetiştirme politikalarında bazı olumlu yaklaşımlar gerçekleştirilse bile, öğretmen adaylarının **mezuniyet** sonrası iş bulma kaygılarının ve öğretmenlerin maddî olanaklarının yetersiz olmasının öğretmenlik mesleğine olan bakışı olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Gelişmiş ülkeler, eğitim sistemlerini ihtiyaçlar doğrultusunda hazırladıkları **reform** çalışmalarıyla sürekli yeniden yapılandırmaktadırlar. Bu yapılanma sürecinde, ülkeler eğitimin en önemli öğelerinden biri olan öğretmen yetiştirme konusunda beliren problemlere çözüm getİrebildikleri ölçüde başarılı olmuşlardır. Luke, Luke ve Mayer (2000) ile Kav-

car (1999) gibi birçok eğitim uzmanı, bir eğitim sisteminin en Önemli görevini *nitelikli öğretmen yetiştirme* olarak ifade etmişlerdir. Öğretmen yetiştirme, alanda var olan tüm sorunlarla yakından ilişkilidir. Mevcut ortamlara yönelik en iyi öğretim programlan geliştirüse bile uygulayıcılarının yine öğretmenler olduğu unutulmamalıdır. Conley ve Bacha rach ("1987: 342) konuyla ilgili hazırladıkları bir raporda *"Öğrencilerin performansını yükseltmek istiyorsak özellikle kaliteli öğretmenler yetiştirmeliyiz."* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, öğretmen yetiştirme konusunun yeterli seviyede dikkate alınması, alanda Önemli ba şanlara ulaşılmasında belirleyici bir faktör olacaktır. Bu nedenle, birçok ülkenin, özellikle son yirmi yılda gerçekleştirdikleri reformlar doğrultu sunda öğretmen eğitimi alanında yürüttükleri çalışmaları takip etmek ve ülkemizdeki değişimleri bu yönde irdelemek önemlidir.

Bu çalışmadan çıkanmlanacağı üzere, öğretmen adaylarının ve toplu mim mesleğe ilişkin değer yargılarının olumlu yönde gelişmesi için bireylerin öğretmenlik mesleğinin geleceğiyle ilgili kaygılarının giderilmesi gerekmektedir. Bu kaygının giderilebilmesi, üniversite kontenjanlarının ihtiyaç duyulan öğretmenlik meslek branşlarına daha ağırlıklı bir şekilde kaydırılmasına ve ilgili alanlardan mezun olan adayların hemen göreve atanabilmesine bağlıdır. Bu sayede, ortaöğretim öğrencileri ve aileleri öğretmenlik mesleğine daha olumlu bakarak, Öğrencilerin öğretmenlik meslek programlarına üniversite giriş sınavlarındaki tercih .sıralamalarında daha ön sıralarda yer vereceği Öngörülebilir. Bu da, mesleğini isteyerek tercih eden, daha çok seven ve geleceğine güvenle hakan öğretmenlerin yetişeceği anlamına gelecektir.

Bu çalışmada ve ülkemizde yürütülmüş öğretmenlik mesleğine ilişkin benzer çalışmalarda sunulan sonuç ve önerilerin analizleri neticesinde alınacak önlem ve üretilecek çözümlerle, öğretmenlik mesleğine bakış açısının olumlu yönde değişimler göstereceği ve meslek çalışanlarının hak ettikleri itibarı görecekleri düşünülmektedir.

Kaynakça

Akyüz, Y. (2002). Türkiye'de çağdaş anlamda öğretmenlik mesleğinin doğuşu. *Öğretmenlik mesleğine giriş* (F,d. Y. Özden) içiricfe (2. Baskı). Ankara: PegenıA Yayıncılık.

Altunya, N. (2002). Köy **enstitüleri.** ***Bilim ve Aklın*** *Aydınlığında* ***Eğitim*** *Dergisi, 3* (26), http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/sayj26/altunya.htin adresinden 09 Mayıs 2004 tarihinde alınmıştır.

Arslanoğlıı, İ. (1998). ***Kastamonu*** *öğretmen* ***okulları*** *(1884-1977).* **İstanbul: MEB.**

Aslangil, II. C. (2000). Köy enstitüleri, bilinçsizce kaybeti iğimiz değerler. *Çağdaş Eğitim, 25* (264), 11-12.

Baltacıoğlu, İ. II. (1998). *Hayatım* (Haz. T. Baltacıoğlu). İstanbul: Dünya Yayınlan.

Binbaşıoğlu, C. (1 995). *Türkiye'de eğilim bilimleri tarihi.* İstanbul: MEB.

Conley, S. C. & Bacharach, S. B. (1997). Standart, hierarchies and rnanagement: The holmes group report. *Reforming Teacher Education, 88* (3), 340-347.

Coşkun, H- (Ed.). (2000). *Öğretmenlik mesleği: Türkiye,* ***Almanya*** *ve* ***Kıbrıs'ta*** *öğretmen yetiştirme.* Ankara: CTB Yayınları.

Eşme, İ. (2001). Bugünün öğretmen yetiştirme modeli: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Köy Enstitülerinden Kent Enstitülerine* **Eğitim** *Sorunları Kurultayı* ***Bildirilen*** içinde. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Özel Marmara Eğitim Kurumlan.

Güven, İ. (2003). 1940'dan günümüze öğretmenlerin ekonomik sorunlarının tarihsel analizi. *Millî Eğitim Dergisi,* 160, http://yayim.meb.gov.tr/yayimlar/160/guven.htm adresinden 09 Mayıs 2004 tarihinde alınmıştır.

llalaçoğlu, Y. (1996). *XIV-XVU. yüzyıllarda* ***Osmanlılarda*** *devlet teşkilatı ve sosyal yapı* (3. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Hitchcock, G. & Hughes, D. (1995). *Research and the teacher; A* ***qualitative introduc*** *- tion to school-based research* (2nd Ed.). London: Routîedge.

İz, M. (2000). *Yılların izi.* İstanbul: Kitabevi.

Kaplan, İ. (1999). *Türkiye'de milli eğitim ideolojisi* (2. baskı). İstanbul: İletişim.

Kavear, N. (1999). Nitelikli öğretmen sorunu. *Eğitimde Yansımalar V -21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim* ***Sistemi-Ulusal*** *Sempozyum Bildirileri* içinde. Ankara: Tekışık Yayıncılık.

Kete, R. (1999). 1997 yılı Öğretmen atamalarının sorunları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi,* ***Özel*** *Sayı,* 43-45.

Koçer, 11. A. (1992). *Türkiye'de modern eğitimin doğuşu ve gelişimi.* İstanbul: MEB.

Luke, A., Luke, C, & Mayer, D. (2000). Redesigning teacher education. *Teacher Education, 11* (1), **5-11.**

Oğuz, M. (1999). *2000'li yıllara yaklaşırken toplumumuzun eğitim ve öğretimden beklentileri.* İstanbul: Kuruş Matbaacılık.

Özalp, O. (2000). Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kimler Öğretmen olmuştur? ***Çağdaş Eğitim,*** *25* (263), 14-18.

Öztürk, C. (1999). *Türkiye'de dünden bugüne öğretmen yetiştiren kurumlar.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.

Özyar, A. (2001). Türkiye'de Öğretmen yetiştirme politikaları. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 2* (21), http://yayim.meb.gov.tr, yayimlar/sayi21/ozyar.htm adresinden 31 Mayıs 2004 tarihinde alınmıştır.

Sanhan, Z. (2002). *Unutulmayan öğretmenler*- Ankara; Kültür Bakanlığı.

Sönmez, V. (Ed). (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş* (3. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Şişman, M. (2001). *Öğretmenliğe giriş* (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

Turan, H. (1998). *Bir eğitimcinin öyküsü.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınlan.

Unan, F. (1994). Osmanlı medreselerinin ilmi performansı üzerine bazı düşüncel er. *Türkiye Günlüğü, 30,* 49-57.

URL (2003). http://www.meb.gov.tr, 25/26 Kasım 2003 tarihlerinde ziyaret edilmiştir.

URL (2004). http://web.inonu.edu.tr/~ikram/OCRETMEN_SORUNLARI.btm, 31. Mayıs 2004 tarihinde ziyaret edilmiştir.

YÖK. (1998a]. Eğitim fakülteleri Öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi (Yüksek Öğretim Kurulu Tarafından 9.12.1997 tarihinde eğitim fakültelerine gönderilı-n yazı), *Milli Eğitim Dergisi, 137,* 108-109:

YÖK. (1998b). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden düzenlenmesi.* Yayımlanmamış Rapor, Ankara.

An Investigatİon of the Value of Teaching Profession among Teacher-Candidates and Turkish Society

Citation/©- Karamustafaoğlu, O. & Üzmen, H. (2004). A **research abo-ıut** the **value** given to the teaching profession among the prospective te-**achers** and in oıır country / Toplumumızda ve öğretmen adayları a-rasmda öğretmenlik mesleğine verilen değer üzerine bir araştırma. ***Jo-urnal of*** *Values* ***Education*** *(Turkey)/'Değerler Eğitimi'Dergisi, 2* (6), 35-49.

Abstract- The purpose of the study was to compare ihe secondary-school ***teacher-candidates'*** *expectations about the value of teaching profession before their undergraduate programs and during their post-graduation* ***in*** *the* ***context*** *of the re-construction project of education facultics. Casc study format in descriptive research meihod mas used. The* ***findings*** *zoere colleeted from the semi-struçtured* ***intervieıvs*** *responded by secondary-school teacher-candidates, 28 ofzvhom zvere mathematics, 20 zuere physics, 24 zoere ehemistry and 18 zvere biology majors in the Secondary Science and Matematics Education Department at Fatih Faculty of Education in Karadeniz Technical University. Based on the research findings, we coneluded that most candidates' expectations regarding teaching profession met. They were found to be feeling anxious about their fütur e. Moreover, as tcachers, they feel that they do not receive* ***enough*** *respect in the society ioday compared to the past. in addition, it was found that the negative values tozoards teaching profession among the candidates havc been changed to more positİve values in the final semesters. Some if these positive values arc success and affeetion.*

Key ***Words-*** *Value of Teaching Profession, The Value Referred to Teaching Profession Teacher-candidates' Expectatüm, Teacher Education.*